

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF ECONOMICS

NAUČNO DRUŠTVO EKONOMISTA SRBIJE
SERBIAN SCIENTIFIC SOCIETY OF ECONOMISTS

**ОКРУГЛИ СТО НА ТЕМУ
"ДЕГЛОБАЛИЗАЦИЈА И НОВИ СВЈЕТСКИ ПОРЕДАК"**

**у организацији Економског факултета Универзитета у Бањој Луци и
Научног друштва економиста Србије**

Књига апстраката

Бања Лука, 10. мај 2023. године

Издавач:

Економски факултет, Универзитет у Бањој Луци
Мајке Југовића 4, 78 000 Бања Лука
Република Српска, Босна и Херцеговина
Телефон: + 387 51 430 012. Факс: + 387 51 430 053

За издавача:

Проф. др Миленко Крајишник, декан

Уређивачки одбор:

Проф. др Предраг Бјелић
Проф. др Драган Глигорић
Владана Ритан

ISBN 978-99976-57-21-3

САДРЖАЈ

УВОД	4
ДЕГЛОБАЛИЗАЦИЈА И МЕЂУНАРОДНО КРЕТАЊЕ КАПИТАЛА	5
ФУКООВО КЛАТНО И СВЕТСКА ПРИВРЕДА	6
ПРИНЦИПИ НОВОГ МЕЂУНАРОДНОГ ЕКОНОМСКОГ ПОРЕТКА: 50 ГОДИНА ПОСЛЕ И УСПОРАВАЊЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	7
УТИЦАЈ ПРОМЕНЕ РЕЖИМА МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ НА ГЛОБАЛНЕ ЛАНЦЕ ВРЕДНОСТИ	8
ИНОВАТИВНОСТ КАО ДЕТЕРМИНАНТА ИЗВОЗНИХ ПЕРФОРМАНСИ ЕВРОПСКИХ ЕКОНОМИЈА	9
УЛОГА ИНСТРУМЕНАТА СПОЉНОТРГОВИНСКЕ ПОЛИТИКЕ У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	10
РЕЛИГИЈСКА ОРЈЕНТИСАНОСТ ИЗВОЗА	11
ЕФЕКТИ ДЕГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА МЕЂУНАРОДНУ ТРГОВИНУ	13
ЧАНГОВА КРИВА – КОНЦЕПТ И ОТВОРЕНА ПИТАЊА	14
ИЗАЗОВИ ГЛОБАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ НЕРАВНОТЕЖЕ.....	15
АКТУЕЛНИ ОБРАСЦИ ПРЕКОГРАНИЧНОГ КРЕДИТИРАЊА.....	17
ОДЛАЗНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ ИЗ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – ТЕНДЕНЦИЈЕ У ПОСЉЕДЊОЈ ДЕКАДИ	18
ДЕДОЛАРИЗАЦИЈА – ТРЕНДОВИ И ИЗАЗОВИ.....	20

УВОД

Округли сто „Деглобализација и нови свјетски поредак“ је организован у склопу интеркатедарске сарадње катедри за међународне економске односе у региону Западног Балкана. Процес сарадње је започео 2019. године на Економском факултету Универзитета у Београду и под покровитељством Научног друштва економиста Србије (НДЕС). Округли столови су касније организовани на Економском факултету Универзитета у Нишу (онлајн, због глобалне пандемије КОВИД-19), као и на Економском факултету Универзитета у Крагујевцу.

Округли сто, организован на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци, је први догађај организован ван Србије, што је значајно обогатило сам процес, дајући му карактер регионалне сарадње. Округли сто је значајан из више разлога. Прије свега, јача сарадњу између катедри за међународне економске односе, те наставника и сарадника који се баве проблематиком изучавања међународне економије и међународних економских односа. Из године у годину, округли сто окупља све већи број учесника што говори о његовом квалитету, али прије свега о жељи за све већим повезивањем и сарадњом у области која, појавом глобалних криза, добија све више на значају. Резултати истраживања презентовани на интеркатедарском скупу омогућавају да се на бази анализа глобалних трендова, предности и недостатака растуће међузависности економија те геополитичких тензија креирају ефикасније политике које ће повећати отпорност малих отворених привреда на негативне утицаје спољашњих економских, али и политичких фактора, који у посљедњој декади постају примарни извор ризика и неизвјесности.

Овогодишњи округли сто се, у складу са дефинисаном темом, бави анализом глобалних трендова у области међународне трговине и финансија, покушавајући да да одговор на комплексно питање, да ли глобализација успорава или смо свједоци тренда супротног глобализацији – деглобализације. Посљедице деглобализације или пак њеног успоравања на мале отворене привреде, које су једино у могућности да се прилагоде новим околностима, биле су предмет расправе учесника. Рађање новог свјетског поретка је евидентно чињеница да доминација „земаља запада“ у геополитичким односима слаби, док утицај земаља БРИКСА, те других земаља окупљених око ове групе земаља, расте. Јачање протекционизма, успоравање међународног кретања капитала, дедоларизација, глобална инфлација и успоравање економског раста највише су погодили мале отворене привреде док су наведене трендове покренуле политике великих и развијених земаља.

Отворене су бројне теме и питања на која нема једноставних одговора. Све брже промјене у глобалном окружењу стварају потребу за све већим повезивањем земаља у региону у циљу, како је раније наведено, стварања отпорнијих економија на глобалне изазове. У том контексту, учесници округлог стола су изразили жељу за унапређење сарадње и те потребу укључивања већег броја истраживача из ове области из региона. Округли сто планиран за 2024. годину, чији ће домаћин бити Економски факултет Пале биће свакако прилика за унапређење сарадње и привлачење већег броја учесника из земаља региона.

Уређивачки одбор

ДЕГЛОБАЛИЗАЦИЈА И МЕЂУНАРОДНО КРЕТАЊЕ КАПИТАЛА

Радован Ковачевић¹

Глобална финансијска криза из 2008. године успорила је раст светске трговине. Јачање протекционизма у светској привреди последица је трговинских односа између САД и Кине, а пандемија Ковид-19 и рат између Украјине и Русије такође су допринели успоравању глобализације светске привреде. Нарастајуће финансијске санкције у свету после избијања сукоба између Русије и Украјине довеле су до поремећаја на међународном тржишту капитала. Блокирање дела девизних резерви Русије у иностранству скренуло је пажњу на слабости постојећег међународног монетарног система, због ризика коме се излажу земље ако држе капитал у иностранству. Погоршање геополитичке ситуације у свету утиче на међународне токове капитала. Земље са удаљеним политичким гледиштима од развијених земаља имају мање шансе за прилив капитала из тих земаља. То је веома битно за земље са великим спољним дугом. Изненадно повлачење страног капитала из тих земаља може да наруши њихов кредибилитета на међународном тржишту капитала. Стога геополитичка и финансијска фрагментација има све већи утицај на макрофинансијску стабилност. Многе земље у развоју и земље у транзицији су принуђене да повлаче нове кредите из иностранства по растућим каматним стопама, ради одржавања екстерне ликвидности. Фрагментација је захватила и стране директне инвестиције као модалитет међународног кретања капитала. Приметно је преусмеравање једног дела тих инвестиција у геополитички блиске регионе.

---

¹ Универзитет у Београду, Економски факултет

ФУКООВО КЛАТНО И СВЕТСКА ПРИВРЕДА

Милош Тодоровић¹

Светска привреда као динамички систем перманентно осцилује око тачке равнотеже. То кретање се може упоредити са кретањем клатна. У два екстремних тачкама са највећом амплитудом, клатно се на трен налази у стању мировања. Након тога се кретање убрзава и највећу брзину достиже непосредно пре равнотежне тачке. Канап којим је клатно везано за ослонац тада трпи највеће оптерећење што може довести до хаварије. Такав случај се десио 6. априла 2010. године када је у париском Пантеону, оригиналним алатом демонстриран експеримент којим је Леон Фуко доказао да се земља окреће око своје осе. Канап дуг 67 метара којим је клатно било причвршћено за плафон Пантеона није издржао и оригинални Фукоов висак је трајно оштећен. Пратећи логику клатна, светска привреда је крајем 20. века достигла једну екстремну тачку оличену у глобализацији, либерализму и униполаризму. Доминантна сила жели да трајно очува своју позицију, замрзне постојеће односе и систем доведе у стање мировања што је иманентно динамици светских економских токова. Светска привреда ће се супротно тврди да је створен вечити поредак или “крај историје” како ју је назвао Френсис Фукојама, само две деценије касније наћи у другој екстремној тачки коју ће карактерисати деглобализација, незапамћени протекционизам изазван пандемијом и мултиполаризам. Иако се говори о мултиполарности, више центара које битно утичу на глобалне токове, само две силе располажу свим облицима моћи: економском, демографском, војном, националном, геополитичком и глобалном. То су САД и Кина која је 2017. године прстигла САД по величини БДП-а мереног паритетом куповних снага, али не и текућим ценама. Дакле, клатно светске привреде се налази у критичној зони када трпи највеће оптерећење. Плод такве напетости је и украјинска криза. Сукоб два словенска народа је болни вапај једне измрцварене цивилизације која се саплиће о давно постављене историјске чворове иза којих стоји само дугорочни економски интерес. Левитирање између тежње очувања једног потрошеног облика организације света и неминовности проналажења новог начина функционисања светске привреде, цивилизацију доводи до ивице уништења, не само економског, већ и физичког. Највећи губитник бурних процеса у трећој деценији 21. века је, на жалост, Европа, прецизније Европска унија због одсуства геополитичке и војне независности. Зато песимисти Европу у будућности упоређују са музејом или Грчком, колевком цивилизације која је свету подарила економску и духовну снагу, али која више не игра значајну улогу у међународним економским, војним и политичким односима. Јер, у случају организације неке “нове Јалте” или “новог Техерана”, тројне конференције којом би се окончала украјинска криза или где би се кројио нови светски поредак, више не би било ни једне европске земље. Осим САД и Кине, треће место би због своје војне моћи, вероватно заузела Русија.

---

¹ Универзитет у Нишу, Економски факултет

ПРИНЦИПИ НОВОГ МЕЂУНАРОДНОГ ЕКОНОМСКОГ ПОРЕТКА: 50 ГОДИНА ПОСЛЕ И УСПОРАВАЊЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Гордана Миловановић¹

Принципи Новог међународног економског поретка промовисани су на Генералној скупштини УН, 1. маја 1974.године. Они су били одговор на захтеве земаља у развоју за правом на контролу сировина на њиховој територији, праведнијим ценама сировина и синтетичких производа, финансирањем развоја под повољнијим условима. Формулисани су после нафтне кризе почетком 1970-их година и Конференције Север-Југ. У складу са реалностима савременог света, јавили су се захтеви за поновним формулисањем принципа НМЕП. Генерална скупштина УН је 2018. године адаптирала резолуцију „Ка НМЕП“. која се заснива на принципу јнакости, суверености, независности, „заједничког“ интереса, сарадње и солидарности свих земаља. Захтеви за НМЕП се јављају у периоду успоравања глобализације и најаве деглобализације. Термин деглобализација се употребљава за периоде када трговина и инвестиције опадају. Иако је дошло до успоравања трговине, она није пала испод нивоа из 2008.године, а инвестиције и миграције расту, тако да је још рано говорити о деглобализацији.

---

¹ Универзитет у Крагујевцу, Економски факултет

УТИЦАЈ ПРОМЕНЕ РЕЖИМА МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ НА ГЛОБАЛНЕ ЛАНЦЕ ВРЕДНОСТИ

Предраг Бјелић¹

Од краја Другог светског рата у светској привреди је остварена незабележена либерализација режима међународне трговине, као на мултилатералном нивоу тако и кроз регионалне и билатералне трговинске споразуме. То је довело до значајног раста обима међународне трговине и стварања посебних структура које зовемо глобални ланци вредности (енг. *Global Value Chains*). Чињеница је да се оптимизација коришћења ресурса сада спроводи на глобалном нивоу, захваљујући пословању мултинационалних компанија и њиховом ширењу путем страних директних инвестиција. Светска економска криза из 2009. године открила је многе структуралне недостатке већине развијених привреда, које су се теже опорављали од кризе него пре. Али од јануара 2018. године, заоставањем режима међународне трговине између великих светских привреда, у првом реду САД и Кине, улазимо у нови период рестрикције међународне трговине. Неки аутори овај период називају процес деглобализације или успоравања глобализације светске привреде (енг. *Slowbalisation*). Ов утиче неповољно на глобалне ланце вредности и чини их натегнутим. Ситуација се додатно погоршала појавом глобалне пандемије КОВИД-19 током 2020. године, када је дошло до пртекида у ланцима снабдевања и обустављања многих токова међународне трговине. Ови велики геоекономски ломови у светској привреди утицаће и на креирање будућег мултилатералног режима међународне трговине, што ће створити нови оквир за пословање у светској привреди и угрозити опстанак глобалних ланаца вредности.

---

¹ Универзитет у Београду, Економски факултет

ИНОВАТИВНОСТ КАО ДЕТЕРМИНАНТА ИЗВОЗНИХ ПЕРФОРМАНСИ ЕВРОПСКИХ ЕКОНОМИЈА

Ненад Станишић¹

Привредни раст и конкурентност су снажно повезани са иновационим потенцијалом одређене земље и статусом који она има у погледу производње и примене иновација. Како је иновативност препозната као један од основних фактора економског развоја и међународне конкурентности, а посебно на средњем и вишем степену привредне развијености, развијен је већи број метода (алата) којима се прати степен иновативности националних привреда. Временом се као један од најрелевантнијих показао *European Innovation Scoreboard (EIS)*, који је за потребе Европске уније развила Европска комисија. Поређењем сумарног индикатора иновативности Србије са 38 европских земаља, може се закључити да Србија бележи бољи резултат од земаља региона (Црне Горе, Босне и Херцеговине и Северне Македоније), а налази се на 29 позицији ранг листе, у групи са Мађарском, Пољском, Словачком и Хрватском. Дobar резултат наша земља остварује и у погледу напретка који је остварен у периоду 2014-2021, са порастом скорa иновативности за 17 поена, чиме је Србија рангирана на десетој позицији на листи посматраних економија. Подаци *EIS* извештаја указују да се ниво иновативности националних привреда осликава и на извозне перформансе. Посебно место у томе заузима извоз производа средњег и високог нивоа технолошке интензивности, као и извоз услуга заснованих на знању. Са уделом средње и високе технологије у укупном робном извозу од 47% у 2021. години, Србија се налази на 27. позицији од 39 посматраних земаља, лошије пласирана не само у односу на просек ЕУ (57%), већ и у односу на земље Централне Европе, бивше транзиционе, а сада земље чланице ЕУ. Боља позиција Србије се бележи код другог индикатора извозних перформанси – извоза услуга базираних на знању. Са уделом услуга заснованих на знању од 51% у укупном извозу услуга, Србија је рангирана као 21. земља на листи. Иако опет испод просека ЕУ (67%), наша земља је боље рангирана, не само од земаља региона, нечланица ЕУ, већ и од већине „нових“ чланица ЕУ. Са циљем утврђивања утицаја који иновативност има на извозне перформансе, спроведена је панел регресиона анализа за 39 европских економија у периоду 2014-2021. година. Резултати упућују на закључак да иновативност националне економије представља значајну детерминанту извозних перформанси у области услуга базираних на знању, али не и у погледу робног извоза средње и високе технолошке интензивности. Овакав закључак може бити последица чињенице да је робни извоз у великом броју европских земаља, а посебно транзиционих и бивших транзиционих економија, детерминисан токовима страних директних инвестиција (СДИ), што често није случај код извоза услуга базираних на знању. С тим у вези, будућа истраживања ове проблематике би могла да испитају улогу СДИ у модерирању утицаја иновативности на извозне перформансе.

---

¹ Универзитет у Крагујевцу, Економски факултет

УЛОГА ИНСТРУМЕНАТА СПОЉНОТРГОВИНСКЕ ПОЛИТИКЕ У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Ивана Поповић Петровић¹

Савремени приступ заштити животне средине укључује и улогу спољнотрговинске политике, која употребом већ познатих, али и измењених инструмената, треба да омогући равнотежу између очекиваних користи за учеснике у спољној трговини, али и заштиту животне средине, која представља неопходан оквир за све привредне делатности. Увођење пореза који би се плаћао на увоз производа приликом чије производње је дошло до загађивања животне средине, емисијом одређених количина угљен-диоксида, виђено је као једно од решења. Ови порези су од стране бројних земаља у развоју окарактерисани и као “нелегалне царине”, а у многим развијеним земљама виђени су као заштита домаћих произвођача од конкуренције која им долази из земаља које немају тако строге регулативе. Поред захтевних стандарда за обављање производње која подразумева мање количине угљен-диоксида, строге регулативе подразумевају, уједно и систем увођења дозвола, којим би домаћи произвођачи куповали право на емисију штетних гасова. Тиме би њихови производи били скупљи и слабије конкурентни. Поред увођења посебних пореза, на мултилатералном нивоу је у плану и смањење царина за еколошке производе, али и усвајање регулативе за субвенционисање заштите животне средине. Истиче се и потреба за применом јединствено усвојене регулативе на глобалном нивоу, како би се онемогућило такозвано “цурење угљеника”, којим би дошло до сељења производње из земаља са строжијом регулативом, у земље са слабијом регулативом. Бројни системи за обрачун и наплату пореза на емисију угљен-диоксида, у свету, веома се разликују и цена по тони је у веома широком распону, што отвара могућност даљег прилагођавања загађивача, сељењем производње. Прилагођавању на строжије регулативе доприноси и постојање глобалних ланаца вредности, којима се дели процес производње на више фаза, а које се реализују у различитим земљама и којима је омогућено да се они делови производног процеса, који уједно и највише загађују животну средину, преселе у земље са мање строгом регулативом. Поред неопходности усвајања регулативе на глобалном нивоу, бројни регионални трговински споразуми уврстили су у своје саставе и елементе еколошке политике. Обавезе које ће се примењивати у наредним годинама према Агенди 2030, Европске уније, подразумевају постепено увођење мера, којим би се остварили квантитативно дефинисани циљеви о количинама угљен-диоксида које треба умањити у односу на базни период. На овај начин се уводи у употребу механизам прилагођавања границе угљенику (*Carbon border adjustment mechanism* - СВАН), који треба да представља облик првог светског пореза који би био уведен на емисију угљен-диоксида. Идентификовање могућих проблема у примени наведених инструмената треба да омогући јаснији увид креаторима спољнотрговинских политика, како би се избегли могући судари спољнотрговинске и еколошке политике и уместо тога, примениле мере, прихваћене од стране како развијених, тако и земаља у развоју.

---

¹ Универзитет у Београду, Економски факултет

РЕЛИГИЈСКА ОРЈЕНТИСАНОСТ ИЗВОЗА

Александра Ђорђевић¹
Милан Калиновић²

У новијим истраживањима из области међународних економских односа све већу пажњу привлачи испитивање утицаја културних детерминанти на извоз и увоз роба и услуга. Важност детерминанти културе за објашњавање трговинских токова била је препозната и у многим радовима у раној литератури која се бави идентификовањем фактора који утичу на међународну трговину, при чему је култура апроксимирана постојањем колонијалних веза између земаља, коришћењем заједничког језика, па чак и дељењем заједничке границе. Реч је о вештачким варијаблама које се не мењају током времена, што представља недостатак њихове примене. Даљи развој литературе на ову тему подразумевао је откривање нових начина да се апроксимира културна блискост између земаља, при чему су истраживања углавном долазила до истог или сличног закључка - сличности у култури и односу према културним вредностима имају позитиван утицај на билатералну размену између земаља. Религија се јавља као посебно интересантна детерминанта културе. Она има значајан утицај на понашање људи, њихове навике, па и доношење одлука. Исхрана, моралне вредности, пословна етика, организација друштва и многи други обрасци понашања блиско су повезани са религијом. Имајући у виду да ови фактори имају важну улогу у одређивању потрошачких навика и начину пословања, као логично се намеће питање да ли религија има утицаја на међународне економске токове и односе, а првенствено на међународну трговину. Иако је важност ове детерминанте препозната и у раним радовима из области међународне трговине, питање значаја религије актуелизовано је у новијој литератури која проналази нове начине да приступи анализи утицаја дељења заједничких религијских вредности на спољнотрговинску размену. Коришћење нових и прецизнијих детерминанти којима се апроксимира верска блискост између земаља, коришћење различитих економетријских техника, приступање питању из различитих методолошких углова, анализирање утицаја у случају конкретних земаља код којих ово питање може бити посебно значајно у објашњавању трговинских токова. У том смислу, за анализу су посебно занимљиве државе које се налазе на границама подручја у којима доминирају различите религије. Ово пружа могућност испитивања да ли се ове земље у доношењу одлука о извозу више воде економским или верским мотивима. У потрази за одговором на ово питање може се кренути у различитим правцима. Да ли верски утицај на извоз зависи од конкретне религије која се посматра? Да ли религија има подједнак утицај на спољну трговину свих производа и услуга? Такође, могуће је испитивати и фракталну структуру извоза, односно испитати да ли ће извоз бити концентрованији ка земљама које деле иста религијска схватања на територији где доминира друга религија. За потребе анализирања утицаја религије на међународну трговину најадекватније је користити гравитациони модел који се у литератури стандардно употребљава у сврхе идентификовања основних детерминанти билатералне размене. Полазећи од идеје да дељење заједничких религијских веровања позитивно утиче на међународну трговину, укључивањем религијских варијабли у

---

¹ Универзитет у Београду, Економски факултет

² Универзитет у Нишу, Економски факултет

гравитациони модел могуће је испитати да ли религија представља важан неформални фактор који детерминише спољнотрговинске токове, поред традиционалних социоекономских и институционалних детерминанти, чији се утицај уобичајено испитује у оквиру гравитационог модела робне размене. Имајући у виду потребу земаља да повећају свој извоз, оваква врста истраживања пружа допринос у виду уочавања нових фактора који на извоз утичу, што даље доприноси прецизнијем дефинисању извозне стратегије земље и формулисању мера за повећање извоза. Претходно наведено посебно долази до изражаја у случају земаља које велики део свог извоза пласирају у два региона која се битно разликују по својој верској структури, при чему су економске и политичке везе са оба региона веома јаке. Управо у тим ситуацијама верска компонента може имати посебно важну улогу у објашњавању трговинских токова, чиме се баца ново светло на важност детерминанти културе за разумевање образаца спољнотрговинске размене земаља.

ЕФЕКТИ ДЕГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА МЕЂУНАРОДНУ ТРГОВИНУ

Синиша Куртеш¹

Након великих економских догађаја од 2008. године, међу академским расправама појавио се и термин деглобализације који би требао да означава смањење међународне трговине на глобалном нивоу. Догађаји који су дали повод овоме јесу Велика рецесија 2008. године, европска криза 2014.године, трговински рат између САД и Кине 2017.године, Велика блокада 2020.године али и инфлација која је ескалирала почетком 2022.године. Заиста, сви ови догађаји јесу довели до јачања економског национализма па и враћања протекционизма на мала врата што је утицало на окретање националних привреда ка трговини између земаља “савезника” а не трговини засновану на цијеновним и нецјеновним факторима. Са друге стране, снажан развој технологије довео је до веће комуникацијске повезаности односно бржег протока информација о производима, услугама, капиталу и радној снази на глобалном нивоу. Можемо констатовати да свјетску економију данас карактеришу геополитичке тензије што је довело до екстремних шокова у економији али и свјетске инфлације која је засигурно 30% умањила богатство свјетског становништва. Монетарни ауторитети кроз своје политике настоје да утичу на смањење инфлације уз могућност избјегавања рецесије што је додатни изазов за свјетску економију. Примјетно је већ смањење агрегатне тражње што ће утицати на међународну размјену добара и услуга. Са друге стране, развој АИ инустрије, наставак дигитализације економије те улагање у зелену економију допринијеће јачању продуктивности компанија и привреде на макро нивоу што може свјетску економију довести до процеса реглобализације и новог замаха раста и развоја. Надамо се да ћемо бити свједоци ових промијена те смиривања геополитичких тензија који могу гурнути свијет у неке нове блокаде и довести до тендеција деконвергенције.

---

¹ Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет

ЧАНГОВА КРИВА – КОНЦЕПТ И ОТВОРЕНА ПИТАЊА

Марко Ђого¹

Једно од актуелних питања у економици земаља Источне и нарочито Југоисточне Европе је однос кретања просјечног нивоа зарада и емиграције радно способног становништва. Емпиријско истраживање проведено на основу искустава четири земље Источне Европе (Пољске, Естоније, Литваније и Летоније) за период 1995-2017. сугерише да сустизање у нивоу куповне моћи просјечених зарада између земаља у развоју и развијених земаља заправо подстицајно утиче на емиграциона кретања на начин да са растом плата у ЗУР долази до све веће емиграције из ЗУР у развијене земље, ма колико то дјеловало чудно и противило се уобичајној економској мудрости. Ово је објашњено изразито великом разликом у нивоу зарада између ЗУР и развијених земаља, али и постојањем трошкова емиграције које је лакше савладати (финансирати) у условима нешто више (али и даље ниских) зараде. Тек када куповна моћ просјечне плате у земљи у развоју достигне 70-80% куповне моћи просјечне плате у развијеној земљи у којој већина становника емигрира, долази до успоравања миграционих кретања. Ипак, ова економска законитост је доказана на релативно малом узорку (свега четири земље) и за релативно кратак временски период (двадесетка година). То оставља доста простора за даље доказивање/демантовање постојања ове законитости.

---

¹ Универзитет у Источном Сарајеву, Економски факултет

ИЗАЗОВИ ГЛОБАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ НЕРАВНОТЕЖЕ

Ненад Јанковић¹
Божидар Чакајац²

У светлу најновијих дешавања на светској сцени, изазови глобалних економских неравнотежа постају све већи. Кад се каже глобална економска неравнотежа, мисли се пре свега на САД и Кину. У економској литератури се чак појављује и израз Кимерика – израз који осликава симбиозу две привреде чија се економска логика већ дужи низ година базира на супротностима. Са једне стране је Кина која води политику високог нивоа штедње и депресираних валута што доводи до тога да су извоз и инвестиције главни генератори економског раста и да Кина има највеће светске девизне резерве. Са друге стране су САД које су захваљујући петродоларском стандарду који је створен након распада бретонвудског монетарног система, добиле привилегију коришћења долара као главне светске валуте, изградиле култ потрошачке привреде, што значи да економски раст базирају на потрошњи. Проблем је што су велике неравнотеже сконцентрисане у малом броју земаља. У релативном смислу, врхунац неравнотеже, САД су достигле 2006. године – дефицит текућег рачуна је био близу 6% БДП-а, односно 798,5 милијарди долара. Дакле, у том тренутку је пробијена граница одрживости дефицита текућег рачуна и САД су „усисавале“ чак $\frac{3}{4}$ суфицита текућег рачуна свих земаља. Иако након 2006. године граница одрживости дефицита више није пробијена, САД су константно земља са убедљиво највећим дефицитом текућег рачуна који је од 2020. године опет почео значајно да расте и у 2022. години је достигао 943,8 милијарди долара. То представља чак 70,8% дефицита десет најдефицитарнијих земаља. Ове значајне глобалне неравнотеже се посматрају као континуирано финансирање потрошње САД нето штедњом земаља са суфицитом. У суштини то не мора да буде проблем све док повериоци верују да је дефицит одржив и док је долар главна светска валута. Међутим, Кина већ одређено време смањује своје учешће у дугу САД и ради на интернационализацији јуана (коришћење јуана на девизном тржишту је све веће, у неким земљама јуан је већ постао друга најзначајнија валута у девизним резервама). Иако позиција долара још увек није угрожена, можемо рећи да је почела да се мења. Удео резерви у америчким доларима које држе централне банке пао је на ниво који је најнижи у последњих 25 година – у четвртном кварталу 2022. године износио је 58,36%. Поред тога, све чешће се чује глас земаља БРИКС-а да је потребно пронаћи алтернативу долару. Земље БРИКС-а имају огроман економски потенцијал - око 26,7% светске територије, око 42% светске популације, око 25% глобалног БДП-а, 20% светске трговине, 25% СДИ, са 33% учествују у размени индустријских роба, са преко 50% доприносе глобалном економском развоју и очекује се да ће до 2028. године Г7 чинити само 27,8% глобалне економије, а БРИКС 35%. Поред тога, још 19 земаља је показало интересовање да се прикључи овој групацији земаља. Очигледно, БРИКС има амбицију да постане алтернатива ММФ-у и Светској банци. При томе, на брзину пада учешћа долара утицаће

---

¹ Универзитет у Крагујевцу, Економски факултет

² Универзитет у Крагујевцу, Економски факултет

брзина процеса укључивања других валута у плаћања спољне трговине (пре свега јуана и већ се праве аранжмани на релацији Кина - Саудијска Арабија, Кина – Бразил, Кина – Русија) и даљи развој тржишта капитала (САД и даље имају најдубље, најфлексибилније и најтранспарентније финансијско тржиште).

АКТУЕЛНИ ОБРАСЦИ ПРЕКОГРАНИЧНОГ КРЕДИТИРАЊА

Радован Кастратовић¹

Прекогранично кредитирање је активност од великог директног и индиректног значаја за међународну трговину. Истраживањем су идентификовани основни актуелни обрасци ових активности на глобалном нивоу. Осим тога, размотрен је њихов однос са процесом глобализације. Утврђено је да су развијене земље задржале своју традиционално доминантну улогу у активностима прекограничног кредитирања. Међутим, такође је уочен динамичан раст међусобног прекограничног кредитирања које се одвија између земаља у развоју, као и интензиван развој мултинационалних финансијских институција пореклом из земаља у развоју. Током периода пандемије идентификован је умерени раст обима прекограничног кредитирања, али и значајан тренд регионализације ових токова. Коначно, као важан фактор са великим потенцијалом за трансформирање прекограничног кредитирања у будућности идентификован је развој финтек делатности и отвореног банкарства. Резултати дескриптивне анализе указују на значај интегрисаности финансијског система за функционисање глобализоване привреде, чему развој активности прекограничног кредитирања значајно доприноси. Међутим, процес регионализације међународних токова капитала и регулисања финансијског сектора и иновативних финтек делатности, као и опасности од преливања екстерних шокова преко високо интегрисаних финансијских система у све већој мери подстиче процес деглобализације. Основна импликација идентификованих тенденција је потреба за мултилатералном стандардизацијом и регулисањем иновативних делатности у оквиру финансијског сектора.

---

¹ Универзитет у Београду, Економски факултет

ОДЛАЗНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ ИЗ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – ТЕНДЕНЦИЈЕ У ПОСЉЕДЊОЈ ДЕКАДИ

Огњен Ерић¹

Страна улагања (ФДИ) су парадигма међународних економских односа и глобализације у најширем смислу. Иако изазивају бројне контраверзе у научно-истраживачком пољу, представљају фактор креирања образаца међународних економских односа. У том је контексту Европска унија (ЕУ) један од стубова глобалних токова улагања и лидер у прекограничном инвестирању. Упркос опадајућим тенденцијама, Европска унија је даље један од највећих нето извозника капитала, од чега остварује значајан приход. Према одређеним приступима за ФДИ се сматра да доприноси економском напретку и благостању, док за одређене истраживаче представља ограничавајући фактор у развоју националних економија (ограничава домаћу конкуренцију, увоз прљавих технологија, загађење животне средине, претјерано искориштење сопствених националних ресурса итд.). Карактеристика у анализи страних улагања Европске уније, јесте контраст смјера и интензитета у односима фондова и токова ФДИ. Токови у анализираном периоду (2013-2021) су били веома осцилаторни, док фондови због природе и обима нису показивали значајна одступања од трендова. Од почетка анализираног периода (2013.) ЕУ је биљежила позитивна салда у страног инвестирања (нето извозник капитала). Другим ријечима, вриједност фонда одлазних инвестиција ЕУ значајно је био изнад фонда долазних ФДИ. Поређења ради, у 2020. години одлазне стране инвестиције ЕУ чиниле су 64% ГДП, док су одлазне биле 47,6%. Између 2013. и 2016. дошло је до релативно брзог и континуираног повећања фонда ФДИ. Одлазне инвестиције ЕУ су порасле за 19,1 постотних бодова у посматраном периоду, док су долазне ФДИ порасле за 12,4 постотна бода. Тај се тренд преокренуо 2017, јер је вриједност долазних и одлазних ФДИ пала, што је настављено и у 2018. години. Долазни фонд ФДИ је порастао у 2019. и 2020. години. Вриједност одлазних инвестиција била је готово непромијењена у 2019. (у поређењу са 2018.), а због прекограничног дезинвестирања је и смањена у 2020. години. Географска распрострањеност страних улагања ЕУ показује високу концентрацију долазних инвестиција из релативно малог броја развијених економија. Када су у питању одлазне инвестиције из ЕУ, примјечује се већа дисперзија, тј. улагања су усмјерена у развијене, али и економије у настајању. На примјер, Кина учествовала са 0,9 % долазних улагања у ЕУ, те 2,3 % фонда одлазних ФДИ из Европске уније. Сличне тенденције су примјечене за Мексико, Русију, Аустралију, Индију и Сингапур. Крајем 2020. године САД су имале највеће учешће одлазних ФДИ из ЕУ (24,3 % или 2.100 милијарди евра). Други највећи партнер била је Велика Британија (21,8 %). Иначе, офшор финансијски центри имали су треће највеће учешће (15,2 %) у одлазном фонду ФДИ, слиједи Швајцарска (10,7 %), те Канада (3,5 %). Азијске економије заједно чине 12,4 % укупног фонда ФДИ из ЕУ (углавном Сингапур, Кина, Уједињени Арапски Емирати, Хонг Конг, Индија и Јапан).

---

¹ Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет

У структури дјелатности ФДИ у ЕУ доминирају финансијске и дјелатности осигурања (примјетан дефицит, гдје долазне превазилазе одлазне ФДИ), те производње (забијежен позитиван биланс ФДИ). Већина осталих дјелатности такође биљежи позитиван биланс. Више од једне трећине (35,3 %) одлазних инвестиција ЕУ било је у финансијским и дјелатностима осигурања, док је готово половина (47,1 %) долазних инвестиција у ЕУ била у овој дјелатности. Производња је била друга највећа дјелатност, са 33,5 % одлазних и 25,9 % долазних инвестиција.

ДЕДОЛАРИЗАЦИЈА – ТРЕНДОВИ И ИЗАЗОВИ

Драган Глигорић¹

Међународни монетарни систем креиран у Бретон Вудсу 1944. године, омогућио је САД-у да извозом долара финансира увоз робе а тиме и високе дефиците текућег биланса. Иако је бретонвудски систем трајао до почетка 1970-тих година, он је омогућио долару да и даље задржи доминантну позицију у међународном монетарном систему, прије свега договор са Саудијском Арабијом да се плаћање нафте врши у доларима. Без обзира на бројне користи која је позиција долара као свјетске резервне валуте донијела САД-у (финансирање дефицита робног биланса, наметање монетарне политике остатку свијета...), САД су почеле све интензивније да користе долар као оружје. Искључење Руске федерације из *SWIFT*-а, одлука да се заледи око 30 милијадри долара њених девизних резерви, покренула је процес смањења удјела долара, у међународном плаћању роба и у девизним резервама, првенствено од стране економских савезника Русије, тј. осталих чланица БРИКС-а, који су постали свјесни да изложеност долару значи изложеност ризику да доживе исту судбину као Руска федерација. Удио долара у девизним резервама у години увођења евра (1999. године) износио је 71% док 2023. године износи око 58%, што представља значајан пад. Од 2015. године, тј за само 8 година, удио долара у девизним резервама се смањио за скоро 8 процентних поена. Осим чланица БРИКС-а, и бројне друге земље су се одлучиле да смање удио долара, као што су Аргентина, Бангладеш, Иран, али исто тако, повећан је интерес осталих земаља за прикључење БРИКС-у. Валуте чланова БРИКС-а се користе за међусобна плаћања, Саудијска Арабија као традиционални савезник САД-а такође прихвата валуте земаља БРИКС-а за плаћање нафте, док Аргентина враћа дуг ММФ-у у јуанима. Постоји и намјера за увођење заједничке валуте БРИКС-а, али по овом питању постоји доста опречних мишљења од стране економиста, да ли је овакав оптимистичан план технички изводив и одржив. У међувремену, Кина, Русија, Бразил и Индија креирају властите системе плаћања како би обезбиједили независност од *SWIFT*-а, те уводе електронске валуте. Кина смањује изложеност америчким дугу за 30% у 2022. години у односу на 2018. годину, креирајући тиме већу отпорност на посљедице дедоларизације, јер је Кина била једна од најзаинтересованијих нација за стабилан долар, као највећи купац америчког дуга. Даља судбина тренутног међународног монетарног система, долара као његове тренутно валуте, те САД-а као емитента, је неизвјесна. Даље значајније смањење удјела долара у свијету значио би његово масовно повлачење у земљу емитента, пад његове вриједности, инфлацију у САД-у и други низ негативних реперкусија по економију САД-а. С друге стране, тренутно не постоји консензус економиста шта би то била „адекватна“ замјена за долар. Да ли је то нека нова валута емитована од стране неке међународне институције, валута емитована на бази корпе добара, или су то крипто валуте, питања су на која није лако дати одговор. Извјеснија могућност је да ће у будућности међународни монетарни систем карактерисати постојање мноштва валута, при чему ниједна валута нема доминантан утицај као што је то у периоду након Другог свјетског рата, па до данас, имао амерички долар.

---

¹ Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

330.3:339.9(100)(048.3)(0.034.2)

ОКРУГЛИ сто "Деглобализација и нови свјетски поредак" (2023 ;
Бања Лука)

Књига апстраката / Округли сто на тему "Деглобализација и
нови свјетски поредак", Бања Лука, 10. мај 2023. године ;
[уређивачки одбор Предраг Бјелић, Драган Глигорић, Владана
Ритан]. - Онлајн изд. - Ел. књига. - Бања Лука : Економски
факултет, 2023. - Илустр.

Начин приступа (URL): <https://ef.unibl.org/browser/Okrugli-sto-na-temu-Deglobalizacija-i-novi-svjetski-poredak-knjiga-apstrakata.pdf>. -
На насл. стр.: Округли сто на тему "Деглобализација и нови
свјетски поредак" у организацији Економског факултета
Универзитета у Бањој Луци и Научног друштва економиста Србије.
- Ел. публикација у ПДФ формату опсега 20 стр. - Насл. са насл.
екрана. - Опис извора дана 4.12.2023. - Напомене уз текст.

ISBN 978-99976-57-21-3

COBISS.RS-ID 139457793